

9 september 2026

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

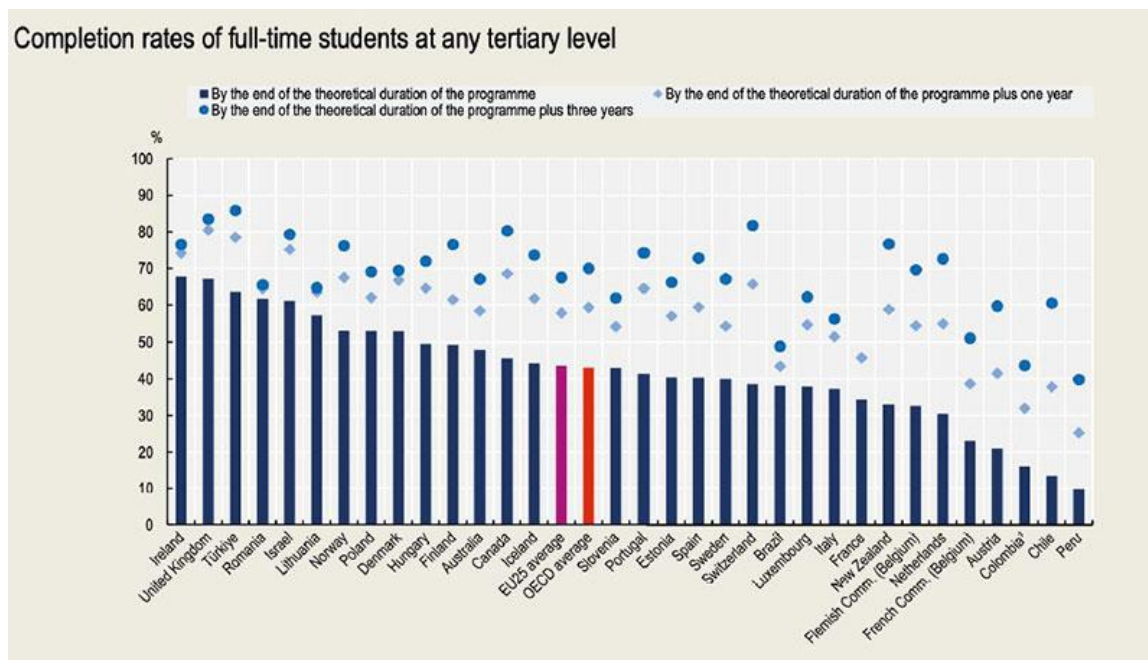
Rendement Hoger Onderwijs in Nederland onder de internationale maat (onderzoek OU)

1 Inleiding

Via een digitale nieuwsbrief werden we gewezen op een Open Universiteit (OU)-document met als titel 'Leren voor een leven lang ontwikkelen', met de intrigerende ondertitel 'Nominaal rendement hoger onderwijs Nederland onder de maat'¹. Het is een van de resultaten van een OU-project². De auteur is prof. dr. Jos Claessen, die in de nieuwsbrief wordt geciteerd. We raden iedereen aan de uitgave tot zich te nemen. Er is voldoende stof voor discussie in het stuk te vinden, op alle niveaus.

2 Gegevens

We werden vooral getriggerd door deze figuur:

Bron: Education at a glance (EAG 2025), publicatie van de OECD

¹ https://www.ou.nl/documents/40554/12610852/GGW_Agora_Nominaal_rendement_hoger_onderwijs_NL_onder_de_maat.pdf

² OU: Dit project is tot stand gekomen mede op basis van het OCenW-project Regionaal Ambitie Plan (RAP) 2022-2025 ter verdere versterking regionale samenwerkingsverbanden mbo-hbo en vo-ho. In de afgelopen jaren hebben we onderzoek gedaan naar de (studie) loopbaantrajecten van oud-leerlingen van havo en vwo in de jaren na hun eindexamen.

Het beeld van de aansluiting tussen vo en ho dat allengs bij ons is ontstaan en onze zorgen daarover willen we graag delen.

In deze figuur van de OECD geven de staafdiagrammen het percentage van de studenten die aan het hbo en wo beginnen en in de nominale tijd het bachelordiploma behalen nl. zo'n 30%. De Ad is hierbij niet meegenomen, vanwege het lage aantal in de onderzochte jaren – misschien dat het gebeurt in een volgend project.

Te zien is dat Nederland met die 30% erg laag scoort (net als België overigens, in beide delen³). Dat gegeven is al lang bekend maar zo weergegeven, wordt het erg duidelijk in beeld gebracht – als aanleiding voor de titel. De auteur stelt dat dit dient te worden gezien als een probleem, gelet op de kosten die dan extra worden gemaakt voor de 'langstudeerders'. Hierbij zijn de switchers overigens ook meegenomen, dus degenen die opnieuw met een andere studie beginnen of daar zij-instromen,

3 Uitval (1)

Ook wat betreft de uitval is Claessen duidelijk⁴: 'In Nederland stopt ruim een op de vier studenten (ongeveer 25% tot 32%) in het eerste jaar. Dat komt neer op zo'n 42.500 studenten per jaar. Dit percentage van $\pm 30\%$ is niet van recente datum, maar keert in elk geval sinds 2010 jaar in jaar uit terug. Slechts 30% van de starters rondt de studie af in de tijd die ervoor staat. Gemiddeld is dat 43% in de OECD-landen. Koplopers zijn Ierland en Engeland waar bijna 70% de studie binnen de geplande tijd met succes afrondt.'

4 Gediplomeerden drie jaren extra

Maar waar zit dan de kneep, als het gaat om gediplomeerden? 'Nou, als we kijken wat het percentage gediplomeerden na drie jaren na de nominale duur, dan zit Nederland ineens in de kopgroep met 73%. Dat is wat altijd naar voren wordt gebracht in de statistieken'.

Het volgende citaat uit het algemene stuk uit de nieuwsbrief raakt dus de kern van het rapport: 'De successcore na de nominale studeertijd mag dan wel zeer laag zijn; als je studenten drie jaar extra geeft, loopt Nederland opeens voorop. Ruim 70% van de starters heeft dan toch een hoger onderwijsopleiding afgerond. 'Eind goed al goed' dus? Daar is Claessen het niet mee eens: de hoge uitval en de langere doorlooptijd kosten de overheid veel geld, kosten de studenten veel extra tijd en het gaat ook gepaard met onzekerheid, mentale belasting en stress bij de studenten.'

5 Uitval (2)

Over de uitval maakt hij zich dus zorgen, en dan vooral met het eerste jaar als de grote valkuil. 'Ongeveer 30% van de eerstejaars (40.000 studenten) stopt tijdens of aan het einde van het eerste jaar met hun opleiding. 18% blijft studeren, maar stapt over naar een andere opleiding ('switchers'). De resterende 12% zet een punt achter studeren in het hoger onderwijs ('uitvallers'). Dat heeft natuurlijk effect op het nominale rendement. Claessen: 'Als we van die 40.000 eerstejaars nu eens 10.000 binnen boord weten te houden, dan heeft dat meteen effect op onze plaats in de ranking en op de genoemde financiële en maatschappelijke kosten.'

6 Oplossingen

Waar zitten dan de oplossingen? Die heeft Claessen ook in beeld, en deze zijn als zodanig niet erg verrassend, maar het is goed dat ze nog een keer worden genoemd. Mogelijk dat zijn aandachtspunten ook elders zijn mee te nemen in landelijke en regionale discussies.

'Claessen pleit niet voor grote radicale ingrepen: 'Daarvoor hebben we er al genoeg gehad'. Hij stelt maatregelen voor op drie fronten. Ten eerste onderzoek naar waar die verschillen tussen de landen vandaan komen. Als je weet welke factoren van ons onderwijsstelsel bijdragen aan deze grote verschillen tussen landen, dan weet je aan welke knoppen Nederland zou kunnen draaien.

Een tweede oplossingsrichting is kijken naar de studiekeuzeprocessen van de leerlingen in het VO en de ondersteuning door de scholen daarbij. Claessen: 'Het idee van examenprofielen stamt uit het einde van de vorige eeuw, maar we zien bij switchers en uitvallers steeds weer de argumenten 'verkeerde studiekeuze' en 'verwachtingen niet uitgekomen'.

Er liggen nu vier recente proefschriften op tafel over deze onderwerpen met tal van adviezen over hoe je de studiekeuze beter kunt organiseren dan wel begeleiden. Doe daar iets mee.'

³ Het derde deel; waar een Duitse hogeschool zich bevindt, wordt niet (en eigenlijk nooit) meegenomen.

⁴ We citeren steeds uit de nieuwsbrief...

Je zou ook kunnen sleutelen aan de overgang van VO naar HO. Kun je die programmatisch en logistiek minder risicovol maken? Claessen wijst erop dat er tal van onderzoeken naar studiekeuze en studievoortgang zijn in het hoger onderwijs die allerlei suggesties en aanbevelingen doen. In zijn rapport signaleert hij een paar veelbelovende oplossingsrichtingen op stelselniveau. Nu is het bijvoorbeeld zo dat het voorgezet onderwijs verantwoordelijk is voor profiel- en studiekeuze, en het hoger onderwijs voor studiestart en voortgang. Zou het niet mogelijk zijn om een stap van verdeelde naar gedeelde verantwoordelijkheid te zetten? Of: kun je niet kijken of vo en ho inhoudelijk meer de verbinding kunnen zoeken? Claessen ziet in het grensgebied tussen beide sectoren vele kansen om de onderlinge afstand te verminderen liggen: eindexamenleerlingen faciliteren bij het maken van profielwerkstukken, snuffelstages aanbieden etc. En meer flexibilisering zou ook kunnen bijdragen aan het verminderen van uitval en studieovertraging. Denk aan inhoudelijke keuzeopties in het eerste half jaar, starten met een brede propedeuse, halverwege het eerste jaar switchers al de kans bieden om te switchen.'

'Claessen: 'De koers van een tanker willen veranderen gaat langzaam en niet vanzelf. Tienduizend eerstejaars ho-studenten aan boord willen houden is in onze ogen een haalbare optie, maar het vraagt wel om gerichte acties van het Ministerie en onderwijsinstellingen om de handen in elkaar te slaan en te doen wat gedaan moet worden.'

7 Kortom

De vraag is gerechtvaardigd of we wel net als Ierland en Engeland per se naar een nominaal slagingspercentage van zo'n 70% willen gaan. Betekent dit iets voor het studentenleven (met bijbanen en zo). Accepteren we dus het langer studeren? Zijn we er gewoon aan gewend (de studenten ook)? Moeten we leren van die landen met een hoog nominaal slagingspercentage en zo ja, wat?

En kunnen we ook de Ad meenemen in alle berekeningen? Is de Ad op zich een effectief instrument om meer mensen met een hbo-diploma te krijgen (met een jaar uitloop)? Zijn de Ad'ers te zien als een aanvulling op dit alles als het gaat om het behalen van een hbo-bachelor?

Kortom, nog voldoende voer voor discussies (met dank aan de OU)..
